

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО**

ПРОГРАМА ЗА ГИМНАЗИСКО ОБРАЗОВАНИЕ

НАСТАВНА ПРОГРАМА ПО

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

ЗА УЧЕНИЦИТЕ ОД ДРУГИТЕ ЗАЕДНИЦИ

ЗА IV ГОДИНА

Скопје, 2003 година

**Наставната програма ја одобри (донесе) Министерот за образование и наука
со решение бр. 07-6971/1 од 04.11.2003 година**

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: македонски јазик за учениците од другите заедници

1.2. Вид на средно образование: гимназиско

1.3. Година на изучување на наставниот предмет: четврта

1.4. Број на часови на наставниот предмет

- Број на часови неделно: 2 часа
- Број на часови годишно: 66 часа

1.5. Статус на наставниот предмет: задолжителен

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

2.1. Општа цел

Целта на наставата по предметот *македонски јазик за учениците од другите заедници* за паралелките со албански и турски наставен јазик е да го оспособи ученикот да комуницира на македонски стандарден јазик во функција на негово општо, стручно и понатамошно образование на македонски јазик.

2.2. Посебни цели

Покрај општата цел на наставниот предмет, ученикот треба:

- да ги утврди, прошири и систематизира знаењата за македонскиот стандарден јазик;
- да ги развие индивидуалните способности за рецептивна и продуктивна употреба на македонскиот стандарден јазик во писмена и усна форма;
- да знае за историските, културните и литературните достигнуања на македонскиот народ;
- да може да следи филмски и сценски остварувања и да прима најразлични информации за тековните настани во светот на македонски јазик.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење на наставата по овој предмет и за реализирање на наведените цели неопходно е учениците солидно да ги усвоиле наставните содржини од III година.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

Образовниот процес е структура во која рамноправно учествуваат подрачјата *Јазик* (36 часа) и *Литература* (36 часа), застапени со еднаков број часови, чии содржини се реализираат како нераскинливо единство. Ова произлегува од заедничките функционални и дидактичко-методски цели (јазично-перцептивните и литературно-перцептивните способности и и умеања на учениците, изразните способности и умеања на учениците поврзани со рецепцијата и креацијата на најразлични видови текстови, јазикот како основа на литературата и литературата како најсложен јазичен код).

4.1. Области и содржини

Јазик: *стилсика, дијалектологија, лексикографија, фразеологија, ономасика.*

Литература: *современа македонска литература.*

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: ЈАЗИК (36 часа)

Области и содржини	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација
<p>Стилистика Предмет на стилистиката</p> <p>Стилистика на јазикот и литературна стилистика Научен стил</p> <p>Административен стил</p> <p>Публицистички стил</p> <p>Уметничколитературен стил</p> <p>Разговорен стил</p>	<p>- Ученикот да ја дефинира стилистиката како наука;</p> <p>- да ги категоризира функционалните стилови; -да ја дефинира функцијата на потстиловите;</p> <p>- да ги објасни карактеристиките на административниот стил;</p> <p>- да ги објасни карактеристиките на публицистичкиот стил;</p> <p>- да ги објасни карактеристиките на уметничколитературниот стил;</p> <p>- да ја објасни функцијата на разговорниот стил.</p>	<p>Вежби за препознавање на основните функционални стилови, примери со научен, административен, публицистички, уметничколитературен и разговорен стил.</p> <p>Вежби за препознавање на основните карактеристики на научен, административен, публицистички, уметничколитературен и разговорен стил.</p>	<p>Корелација со мајчниот јазик на ученикот и со странскиот јазик кој го изучува ученикот.</p>
<p>Дијалектологија</p> <p>Западно македонско наречје</p> <p>Југоисточно македонско наречје</p> <p>Северно македонско наречје</p>	<p>- да ја дефинира дијалектологијата како наука која ги проучува дијалектите;</p> <p>- да ги наброи карактеристиките на западното македонско наречје;</p> <p>- да ги наброи карактеристиките на југоисточното македонско наречје;</p> <p>- да ги наброи карактеристиките на северното македонско наречје.</p>	<p>Вежби за разликувачките особености на македонските наречја.</p> <p>Аудио и видеоснимки со примери од сите наречја.</p> <p>Табели за покарактеристичните особености на наречјата.</p>	

<p>Лексикографија Поим и предмет на лексикографијата</p> <p>Речникот на македонскиот јазик</p> <p>Правопис и правоговор</p> <p>Правописот на македонскиот литературен (стандарден) јазик</p>	<p>- Да ги дефинира основните принципи на лексикографијата;</p> <p>- да ги наброи историските настани до појавата на Речникот на македонскиот јазик;</p> <p>- да го дефинира правоворот и неговите принципи;</p> <p>- да ги дефинира правописните правила и законитости;</p> <p>- да го објасни развојот на правописот на македонскиот литературен јазик.</p>	<p>Вежби: средување на претходно собрани зборови и објаснување на нивната семантичка функција.</p> <p>Разни типови речници или фотокопии од истите и објаснување на функцијата и целта што ја имаат истите.</p> <p>Дискусија за Правописот и Речникот на македонскиот јазик.</p>	
<p>Фразологија</p> <p>Класификација на фразеологизмите</p>	<p>- Да ја дефинира фразеологијата како дел од лексикологијата што ги проучува зборовните состави;</p> <p>- да гради фразеолошки изрази;</p> <p>- да ги класифицира фразеологизмите според степенот на слеаност.</p>	<p>Вежби во градење на зборовни состави во слободна и постојана врска.</p> <p>Вежби во градење на фразеолошки срастувања, фразеолошки единства и фразеолошки спојки.</p>	
<p>Ономастика</p>	<p>- Да ја дефинира ономастиката како наука која ги проучува сопствените имиња;</p> <p>- да ги именува карактеристиките на разделите на ономастиката.</p>	<p>Правење на топономастички речник на имиња на места или географски имиња и нивно објаснување.</p>	

СОВРЕМЕНА МАКЕДОНСКА ЛИТЕРАТУРА			
Преглед на жанровите	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги наведе сумарно претставниците на определени жанрови во македонската литература (хронолошки). 	<p>Вежби, дебати, проекти за обработка на определен жанр, тема/мотив, автор/дело од македонската современа литература. Извадоци. Визуелен материјал. Видео и аудиозаписи. Извадоци од автопоетички текстови. По можност, средби со живите автори.</p>	<p>Со историјата. Со мајчиниот јазик.</p>
МАКЕДОНСКИОТ РОМАН	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги наведе претставниците на жанрот роман во македонската литература почнувајќи од А. Јаневски и С. Попов; да ги селектира темите во македонскиот роман. 	<p>Извадоци, визуелен материјал – фотографии, факсимили; видеоленти со филмови снимени по текстовите од определен автор и др.</p>	<p>Со историјата. Со мајчиниот јазик. Внатрешна корелација со историјата на литературата.</p>
Ѓорѓи Абаџиев	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги наведе основните био-библиографски податоци за Абаџиев; - да ја коментира неговата улога во историјата на македонската литература; - да интерпретира извадоци од „Пустина“. 	<p>Ивадоци од „Пустина“; „Табакерата“ и други текстови на Абаџиев.</p>	<p>Со историјата. Внатрешна корелација.</p>
Димитар Солев	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги наведе основните био-библиографски податоци за Солев; - да ја коментира неговата улога во историјата на македонската литература; - да интерпретира извадоци од „Зора зад аголот“. 	<p>Изадоци од белетристичките и од полемиките на Солев (Quo vadis, scriptor?); дискусии за улогата на полемиката во културниот живот.</p>	<p>Со историјата. Внатрешна корелација (јазик).</p>
Петре М. Андреевски	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги наведе основните био-библиографски податоци за Андреевски; 	<p>Извадоци од романот и од критиката за романот. Визуелен материјал.</p>	<p>Со историјата и со теоријата и историјата на лит.</p>

<p>Живко Чинго</p> <p>ИЗБОР ОД ЛИРИКАТА</p> <p>Блаже Конески Ацо Шопов Матеја Матевски Гане Тодоровски Анте Поповски Петре М. Андреевски Јован Котески Радован Павловски Богомил Ѓузел Влада Урошевиќ Михаил Ренцов</p> <p>ДРАМА Горан Стефановски</p>	<p>- да ја коментира неговата улога во историјата на македонската литература; - да интерпретира извадоци од романот „Пиреј“.</p> <p>- Да ги наведе основните био-библиографски податоци за Чинго; - да интерпретира извадоци од „Големата вода“.</p> <p>- Да ги наведе лирските форми во македонската лирика; - да интерпретира одделни песни и ги коментира опусите и белезите на лириката на Конески, Шопов, Павловски со нивниот специфичен влог во историјата на овој литературен род.</p> <p>- Да го коментира историјатот на македонската драма; - да ги наведе најважните појави во повоената драмска литература; - да интерпретира извадоци од текстови на Горан Стефановски.</p>	<p>Текстови, визуелен материјал.</p> <p>Одделни поетски збирки, антологиски избори; извадоци од интерпретации на опусите на одделните песни; автопоетички текстови, интервјуа на авторите („Разговри со Конески“ – Цане Андреевски и сл.); визуелен материјал. Дискусии и дебати за современите, тековни појави во лириката. (По избор, вклучување и други поети, надвор од овој список.)</p> <p>Извадоци, визуелен материјал; театарски критики. По можност – споредба на текстот со претстава. Проширување на овој список со други драмски автори.</p>	<p>Внатрешна корелација (јазик, историја на литературата и теорија на литературата) со мајчиниот јазик.</p> <p>Со мајчиниот јазик.</p> <p>Со мајчиниот јазик. Внатрешна корелација со теоријата и со историјата на литературата.</p> <p>Со историјата, со историјата на театарот. Внатрешна корелација (теорија на литературата, историја на литературата, јазик). Со мајчиниот јазик.</p>
--	---	--	--

<p>ЛЕКТИРА</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Блаже Конески: <i>Избор од поезијата</i> 2. Живко Чинго: <i>Сребрениите снегови</i> 3. Горан Стефановски: <i>драма по избор</i> 			
--	--	--	--

4.2. Наставни методи и активности на учење

Наставникот може да ги применува сите верифицирани методи и техники на учење во согласност со дефинираните цели. Му се препорачува засилување на проблемско-творечкиот методски систем, аналитичко-интерпретативниот и, по можност, корелативно-интегративниот. Наставникот треба да иницира комплетно самостојна активност на учениците, да ги води кон смисловно-рецептивно и смисловно-активно учење и постојано треба да ги коригира механичко-рецептивното и механичко-активното учење.

АКТИВНОСТИ НА НАСТАВНИКОТ

Наставникот е одговорен за организацијата и реализацијата на наставниот процес. Тој е задолжен да ја испланира наставата глобално, тематски и оперативно (фондот на часовите и нивната распределба дозволува креативност и еластичност на наставникот во реализацијата на целите). Во наставниот процес наставникот треба да биде: организатор, координатор, иницијатор, водач и насочувач за размена на искуства и сл.

АКТИВНОСТИ НА УЧЕНИКОТ

Ученикот треба да биде поттикнат на континуирано активно следење на наставата со активно слушање кое подразбира негова реакција со соодветно поставени прашања, одговори и коментари во врска со наставните содржини. Ученикот треба со претходна подготовка да ја следи наставата. Наставникот го поттикнува читањето како основна активност за усвојување нови содржини, но и како критичко читање при кое ученикот се обидува својот личен став да го изрази, да го аргументира и да го брани со помош на усвоените алатки за дескрипција на текст. Ученикот преку активноста пишување усвојува определени знаења, умеења и способности, темелни за неговиот иден живот.

4.3. Организација и реализација на наставата

- Во трета година се работат три задолжителни писмени работи за кои се испланирани по 9 наставни часови (за техничка подготовка, изведба и поправка).
- Предметот *македонски јазик и македонска литература* подразбира поделба на часа за усвојување нови наставни содржини од областа на јазикот и литературата, како и дел за реализирање на функционалните цели на обете подрачја, со акцент врз самостојната работа на учениците (кои ги подразбираат знаењата, умеењата и способностите, дефинирани во општите, функционалните и во одделните цели на подрачјата).

4.4. Наставни средства и помагала

Реализацијата на Програмата подразбира солидна библиотека, медиотека, графички помагала, компјутерска техника и сл.

4.4.1. Наставни средства: според Стандардот за простор, опрема и наставни средства.

4.4.2. Учебници и учебни помагала за учениците:

- учебник по македонски јазик;
- учебник по македонска литература.

4.4.3. Дополнителна литература за наставникот:

1. Бојковска, Стојка; Ѓуркова–Минова, Лилјана; Пандев, Димитар; Цветковски, Живко, *Македонски јазик, Скопје 2000*
2. Видоевски, Конески, Угринова-Скаловска, *Правопис на македонскиот јазик*
3. *Речник на македонскиот јазик* (со српскохрватски толкувања), Скопје 1986
4. Конески, Кирил, *Правописен речник, Скопје 1999*
5. Минова-Ѓуркова, Лилјана, *Синтакса на македонскиот стандарден јазик, Скопје 2000*

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Вреднувањето на резултатите е задолжително и се одвива според позитивните законски норми. Напредувањето и оценувањето на учениците постојано се следи и се врши континуирано во текот на наставата, со обид на учениците оценувањето да им ја покаже реалната состојба во нивните знаења со што ќе се стимулираат за нивно перманентно продлабочување.

Усниот инструментариум се состои од одговори на прашања, поставување (ученички) прашања, самостојно изложување на доживувања и сфаќања, ставови и судови.

Пишуваниот инструментариум ќе претпочита писмени работи, објективни тестови на знаења, тестови на способности, особено на самостојни ученички текстови (есеј) во кои учениците ќе ги аплицираат научените нешта низ сопствениот, индивидуален израз.

Оценувањето се врши по определена тема, во текот на тримесечјето, полугодието и крајот на годината.

За учениците кои не ги усвојуваат во задоволителна мера знаењата, задолжително се организира дополнителна настава.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВАТА

6.1. Основни карактеристики на наставникот

Покрај условите пропишани во Законот за средно образование наставникот како:

- предавач: соопштува информации, формулира проблеми, дефинира, соопштува, објаснува, демонстрира, прави врски меѓу поимите, го појаснува важноста и универзалноста;
- организатор на наставата: планира активности, поставя задачи, формулира прашања, го определува времетраењето на активностите и др.;
- партнер во педагошката комуникација: дава мислење, иницира дијалог, мотивира, појаснува, пофалува, насочува дискусија, прави корелација со знаењата од областта на другите предмети;
- оценувач: објективно ги евалуира активностите на ученикот во областта на знаењето, како и на однесувањето на ученикот.

6.2. Стандарди за наставниот кадар

Студиски групи на Филолошки (порано Филозофски) факултет - наставна насока:

1. Македонски јазик и книжевност или македонски јазик и македонска книжевност – наставна насока; или македонски јазик, српски јазик и книжевност – наставна насока;
2. Македонска книжевност и јужнословенски книжевности со македонски јазик како втор главен предмет (поранешната група Историја на книжевностите на народите на СФРЈ – наставна насока);
3. Општа и компаративна книжевност – наставна насока (според програмата до 1993 година).

6.3. Стандард за простор и опрема

- Наставата се организира во училница или во кабинет, а по исклучок се проследува со придружни активности кои го менуваат местото на реализацијата (институции на културата, научни институции, природен амбиент и др.).

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА А

7.1. Датум на изработка: ноември 2003 година

7.2. РАБОТНА ГРУПА ЗА ИЗРАБОТКА НА ПРОГРАМАТА

1. Д-р Димитар Пандев, професор, Филолошки факултет – Скопје
2. Д-р Јадранка Владова, професор, Филолошки факултет – Скопје
3. Мито Стефаноски, советник, Биро за развој на образованието – Тетово, координатор
4. Валентина Муцинска-Палевска, професор, Гимназија „Георги Димитров“ – Скопје
5. Светлана Нацкулова, професор, Гимназија „Цветан Димов“ – Скопје
6. Билјана Митевска, професор, ДСУ „Димитар Влахов“ – Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 1.09.2004 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ЗА УЧЕНИЦИТЕ ОД ДРУГИТЕ ЗАЕДНИЦИ

Наставната програма по предметот *македонски јазик за ученициите од другите заедници* ја одобри (донесе):

_____ со решение бр. _____ од _____ година.